

Minister Inwestycji i Rozwoju

**Wytyczne w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym
dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans
kobiet i mężczyzn w ramach funduszy unijnych na lata 2014-2020**

Zatwierdzam / Zatwierdzam z upoważnienia

Artur Soboń

Minister Inwestycji i Rozwoju

(zatwierdzono elektronicznie)

Warszawa, 05 kwietnia 2018 r.

Spis treści

Wykaz skrótów.....	4
1 Rozdział – Podstawa prawna.....	5
1.1. Podrozdział – Akty prawne i dokumenty regulujące zasadę równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasadę równości szans kobiet i mężczyzn	5
2 Rozdział – Cel i zakres regulacji	6
2.1 Przepisy przejściowe.....	7
3 Rozdział – Słowniczek pojęć.....	7
4 Rozdział – Wstęp	13
5 Rozdział – Realizacja zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami w procesie wdrażania EFS, EFRR i FS	16
5.1 Podrozdział – Realizacja wsparcia w ramach programów operacyjnych	16
5.2 Podrozdział – System wdrażania programów operacyjnych	17
5.2.1 Sekcja – Neutralność produktów projektu	19
5.2.2 Sekcja – Kryteria wyboru projektów	20
5.2.3 Sekcja – Wybór projektów	20
5.2.4 Sekcja – Kontrola	21
5.2.5 Sekcja – Monitoring i sprawozdawczość	21
5.2.6 Sekcja – Ewaluacja	23
5.2.7 Sekcja – Informacja i promocja	23
6. Rozdział – Realizacja zasady równości szans kobiet i mężczyzn w procesie wdrażania EFS, EFRR i FS.....	23
6.1 Podrozdział – Realizacja wsparcia w ramach programów operacyjnych	23
6.2 Podrozdział –System wdrażania programów operacyjnych	25
6.2.1 Sekcja – Wybór projektów	25
6.2.2 Sekcja – Kontrola	26
6.2.3 Sekcja – Monitoring i sprawozdawczość	27
6.2.4 Sekcja – Ewaluacja	28
6.2.5 Sekcja – Informacja i promocja	29
Załącznik nr 1 Standard minimum realizacji zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach projektów współfinansowanych z EFS	
Załączniki nr 2 Standardy dostępności dla polityki spójności lata 2014-2020	

Wykaz skrótów

EFRR – Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego

EFS – Europejski Fundusz Społeczny

EFSiI – Europejskie Fundusze Strukturalne i Inwestycyjne

FS – Fundusz Spójności

IP – instytucja pośrednicząca

IW – instytucja wdrażająca

IZ – instytucja zarządzająca

PO – program operacyjny

MRU – mechanizm racjonalnych usprawnień

TIK – technologie informacyjno-komunikacyjne

UE – Unia Europejska

1 Rozdział – Podstawa prawna

Wytyczne w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach funduszy unijnych na lata 2014-2020, zwane dalej „Wytycznymi”, zostały wydane na podstawie artykułu 5 ustęp 1 punkt 11 ustawy z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014-2020 (Dz. U. z 2017 r. poz.1460, z późn. zm.).

1. 1. *Podrozdział – Akty prawne i dokumenty regulujące zasadę równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasadę równości szans kobiet i mężczyzn*

Kwestię równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz równości szans kobiet i mężczyzn regulują przede wszystkim następujące akty prawne i dokumenty:

- 1) Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. poz. 483, z późn. zm.);
- 2) Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych z dnia 13 grudnia 2006 r. ratyfikowana przez Polskę dnia 6 września 2012 r. (Dz. U. z 2012 r. poz. 1169), zwana dalej „Konwencją”;
- 3) Traktat o Unii Europejskiej (Dz. Urz. UE C 202 z 07.06.2016, str. 1);
- 4) Traktat o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej (Dz. Urz. UE C 202 z 07.06.2016, str. 1);
- 5) Karta praw podstawowych Unii Europejskiej (Dz. Urz. UE C 326 z 26.10.2012, str. 391);
- 6) ustawa z dnia 3 grudnia 2010 r. o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania (Dz. U. z 2016 r. poz. 1219);
- 7) rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie

Rady (WE) nr 1083/2006 (Dz. Urz. UE L 347 z 20.12. 2013, str. 320, z późn. zm.), zwane dalej „rozporządzeniem ogólnym”;

- 8) rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1304/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Społecznego i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1081/2006 (Dz. Urz. UE L 347 z 20.12.2013, str. 470, z późn. zm.), zwane dalej „rozporządzeniem dotyczącym EFS”;
- 9) Programowanie perspektywy finansowej 2014-2020. Umowa Partnerstwa, zwany dalej „Umową Partnerstwa”;
- 10) komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów z dnia 15 listopada 2010 r. – Europejska strategia w sprawie niepełnosprawności na lata 2010-2020: Odnowione zobowiązanie do budowania Europy bez barier COM(2010) 636 wersja ostateczna, zwany dalej „Europejską strategią w sprawie niepełnosprawności”;
- 11) zalecenie nr Rec (2006)5 Komitetu Ministrów Rady Europy dla państw członkowskich – Plan działań Rady Europy w celu promocji praw i pełnego uczestnictwa osób niepełnosprawnych w społeczeństwie: podnoszenie jakości życia osób niepełnosprawnych w Europie w latach 2006-2015;
- 12) komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów z dnia 21 września 2010 r. – Strategia na rzecz równości kobiet i mężczyzn 2010-2015 COM(2010) 491 wersja ostateczna;
- 13) konkluzje Rady z dnia 7 marca 2011 r. – Europejski pakt na rzecz równości płci (2011-2020) (Dz. Urz. UE C 155 z 25.05.2011, str. 10).

2 Rozdział – Cel i zakres regulacji

- 1) Celem Wytycznych jest zapewnienie zgodności realizacji PO z zasadą równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasadą równości szans kobiet i mężczyzn, a także zapewnienie spójnego podejścia w tym zakresie w ramach EFS, EFRR i FS.
- 2) Wytyczne są skierowane do wszystkich instytucji uczestniczących w realizacji PO współfinansowanych z EFS, EFRR i FS, a w szczególności IZ, IP i IW.¹

¹ W przypadku programów Europejskiej Współpracy Terytorialnej i Europejskiego Instrumentu Sąsiedztwa zarządzanych przez Polskę pełna realizacja Wytycznych jest uzależniona od uzyskania zgody państw członkowskich uczestniczących w tych programach.

- 3) IZ zapewnia, że instytucja podejmująca decyzję albo będąca stroną umowy o dofinansowanie projektu w ramach PO, zobowiąże beneficjenta w decyzji albo umowie o dofinansowanie projektu do stosowania aktualnych Wytycznych.

2.1 Przepisy przejściowe

Standardy dostępności dla polityki spójności 2014-2020 stanowiące załącznik nr 2 do Wytycznych mają zastosowanie do projektów wyłonionych w wyniku konkursów lub wezwania do złożenia wniosku o dofinansowanie projektu, ogłoszonych po dniu, od którego zmienione Wytyczne są stosowane. Jednocześnie IZ PO lub instytucja podejmująca decyzję albo będąca stroną umowy może, w uzgodnieniu z beneficjentem, zdecydować o stosowaniu tych standardów również w projektach, których realizację rozpoczęto przed dniem, od którego zmienione Wytyczne są stosowane.

3 Rozdział – Słowniczek pojęć

Definicje sformułowane w Wytycznych zostały opracowane z uwzględnieniem przepisów prawa powszechnie obowiązującego oraz opracowań dotyczących zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn.

Użyte w Wytycznych określenia oznaczają:

- 1) audiodeskrypcja – informacja czytana przez lektora, najczęściej jako dodatkowa ścieżka dźwiękowa do pliku wideo lub obrazu. Dodawana jest w celu opisu szczegółów obrazu, których nie są w stanie dostrzec osoby niewidome lub słabowidzące. Zapewnia informacje o miejscu akcji, postaciach, zmianie scenerii, tekstach widocznych na ekranie i innych treściach wizualnych. W standardowej audiodeskrypcji materiału wideo informacja jest czytana w przerwach pomiędzy dialogami (jeżeli one występują). Przykład:

Założmy że jest to film fabularny, w którym rozmawiają ze sobą 2 osoby.

- To do zobaczenia jutro (mówi 1 osoba).

- Dziękuję, do widzenia (mówi 2 osoba).

Nagle obok nich podjeżdża samochód, z którego wysiada człowiek.

Wtedy w filmie pojawia się audiodeskrypcja czyli lektor czyta następującą frazę: Z lewej strony podjeżdża czerwony samochód. Wysiada z niego młody mężczyzna w garniturze.

- Dzień dobry Państwu, dobrze że jeszcze zdążyłem was złapać... (mówi 3 osoba która przyjechała);

- 2) dostępność – właściwość środowiska fizycznego, transportu, technologii i systemów informacyjno-komunikacyjnych oraz towarów i usług, pozwalająca osobom z niepełnosprawnościami na korzystanie z nich na zasadzie równości z innymi osobami. Dostępność jest warunkiem wstępnym prowadzenia przez wiele osób z niepełnosprawnościami niezależnego życia i uczestniczenia w życiu społecznym i gospodarczym. Dostępność może być zapewniona przede wszystkim dzięki stosowaniu koncepcji uniwersalnego projektowania, a także poprzez stosowanie MRU, w tym technologii i urządzeń kompensacyjnych dla osób z niepełnosprawnościami. W przypadku projektów realizowanych w polityce spójności, dostępność oznacza, że wszystkie ich produkty (na przykład strona lub aplikacja internetowa, materiały szkoleniowe, konferencja, wybudowane lub modernizowane² obiekty, zakupione środki transportu) mogą być wykorzystywane (używane) przez osoby z niepełnosprawnościami;
- 3) dyskryminacja – jakiekolwiek różnicowanie, wykluczanie lub ograniczanie ze względu na jakiekolwiek przesłanki (na przykład wiek, niepełnosprawność, płeć, rasę, orientację seksualną, pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd), którego celem lub skutkiem jest naruszenie lub zniweczenie uznania, korzystania lub wykonywania wszelkich praw człowieka i podstawowych wolności w dziedzinie polityki, gospodarki, społecznej, kulturalnej, obywatelskiej lub w jakiegokolwiek innej, na zasadzie równości z innymi osobami;
- 4) język prosty (*plain language*) – prezentowanie informacji w sposób łatwy do zrozumienia dla większości społeczeństwa, w tym także osób które słabo znają język polski. To język prosty do czytania i zrozumienia. Prosty w treści i formie, ma zastosowanie do różnych rodzajów informacji: pisanej (w tym do ilustracji), elektronicznej, mówionej;
- 5) język łatwy do czytania (*easy-to-read*) – prezentowanie informacji w sposób możliwy do zrozumienia dla osób z trudnościami poznawczymi (na przykład z niepełnosprawnościami intelektualnymi, chorobami lub urazami neurologicznymi). Często zawiera proste sformułowania, przykłady, obrazki, grafiki;
- 6) kanały sensoryczne w komunikacji – zmysły w komunikowaniu informacji: wzrokowe, słuchowe, dotykowe;
- 7) koncepcja uniwersalnego projektowania – projektowanie produktów, środowiska, programów i usług w taki sposób, by były użyteczne dla wszystkich, w możliwie największym stopniu, bez potrzeby adaptacji lub specjalistycznego projektowania.

² W przypadku modernizacji dostępność dotyczy co najmniej tych elementów budynku, które były przedmiotem finansowania z EFSiL.

Koncepcja jest oparta na ośmiu regułach³:

- a) równe szanse dla wszystkich – równy dostęp do wszystkich elementów środowiska na przykład przestrzeni, przedmiotów, budynków itd.,
- b) elastyczność w użytkowaniu – różnorodny sposób użycia przedmiotów ze względu na możliwości i potrzeby użytkowników,
- c) prostota i intuicyjność w użyciu – projektowanie przestrzeni i przedmiotów, aby ich funkcje były zrozumiałe dla każdego użytkownika, bez względu na jego doświadczenie, wiedzę, umiejętności językowe czy poziom koncentracji,
- d) postrzegalność informacji – przekazywana za pośrednictwem przedmiotów i struktur przestrzeni informacja ma być dostępna zarówno w trybie dostępności wzrokowej, słuchowej, jak i dotykowej,
- e) tolerancja na błędy – minimalizacja ryzyka błędnego użycia przedmiotów oraz ograniczania niekorzystnych konsekwencji przypadkowego i niezamierzonego użycia danego przedmiotu,
- f) niewielki wysiłek fizyczny podczas użytkowania – takie projektowanie przestrzeni i przedmiotów, aby korzystanie z nich było wygodne, łatwe i nie wiązało się z wysiłkiem fizycznym,
- g) rozmiar i przestrzeń wystarczające do użytkowania – odpowiednie dopasowanie przestrzeni do potrzeb jej użytkowników,
- h) percepcja równości – równoprawny dostęp do środowiska, korzystania ze środków transportu i usług powszechnych lub powszechnie zapewnionych jest zapewniony w taki sposób, aby korzystający nie czuł się w jakikolwiek sposób dyskryminowany czy stygmatyzowany.

Uniwersalne projektowanie nie wyklucza możliwości zapewniania dodatkowych udogodnień dla szczególnych potrzeb osób z niepełnosprawnościami, jeżeli jest to potrzebne. W przypadku projektów realizowanych w polityce spójności, koncepcja uniwersalnego projektowania jest realizowana przez zastosowanie co najmniej standardów dostępności dla polityki spójności 2014-2020;

- 8) mechanizm racjonalnych usprawnień (MRU) – konieczne i odpowiednie zmiany oraz dostosowania, nienakładające nieproporcjonalnego lub nadmiernego obciążenia, rozpatrywane osobno dla każdego konkretnego przypadku, w celu zapewnienia osobom z niepełnosprawnościami możliwości korzystania z wszelkich praw człowieka i podstawowych wolności oraz ich wykonywania na zasadzie równości z innymi osobami. MRU oznacza także możliwość sfinansowania specyficznych działań dostosowawczych, uruchamianych wraz z pojawieniem się w projektach

³ Definicja reguł zawartych w literach a - g została opracowana na podstawie: M. Błaszak, Ł. Przybylski, *Rzeczy są dla ludzi. Niepełnosprawność i idea uniwersalnego projektowania*, Warszawa 2010.

realizowanych z polityki spójności (w charakterze uczestnika lub personelu projektu) osoby z niepełnosprawnością. Każde zastosowanie MRU wynika z występowania przynajmniej trzech czynników w projekcie:

- a) specjalnej potrzeby uczestnika projektu/użytkownika produktów projektu lub personelu projektu;
- b) barier otoczenia;
- c) charakteru interwencji;

9) napisy rozszerzone – informacja w postaci tekstu (napisy), która przedstawia to, co zawarte jest w ścieżce dźwiękowej danego pliku multimedialnego. Dodawana jest w celu przekazania znaczenia dźwięków osobom niesłyszącym. Tekst jest wyświetlany w czasie rzeczywistym tzn. jest zsynchronizowany z obrazem. Od zwykłych napisów (ang. subtitles) różni się tym, że oprócz wypowiedzianych przez postacie kwestii napisy rozszerzone zawierają również opis wszelkich istotnych dźwięków – na przykład istotne odgłosy otoczenia, westchnienie, okrzyk itp. Przykład: Załóżmy, że jest to film fabularny, w którym rozmawiają ze sobą 2 osoby.

- To do zobaczenia jutro (mówi 1 osoba).

- Dziękuję, do widzenia (mówi 2 osoba).

Osoby odchodzą. Nagle równocześnie obydwie osoby zatrzymują się i odwracają, patrząc w jakimś kierunku. Na ekranie pojawia się napis rozszerzony: „(wyszczał z pistoletu)”. Bez tego napisu osoba niesłysząca nie miałaby informacji o tym co zaalarmowało bohaterów, co zwróciło ich uwagę.

Szczególną odmianą są napisy rozszerzone realizowane „na żywo”. Oznacza to, że na przykład przekaz wideo realizowany on-line w Internecie jest na bieżąco uzupełniany informacją w postaci napisów rozszerzonych. Może to być wykonywane w formule osobnego okna dialogowego (podobnie jak czat) lub za pomocą specjalnych aplikacji które są również w stanie automatycznie zamieniać mowę na tekst;

- 10) opis dostępności inwestycji – opis inwestycji infrastrukturalnej pod kątem sposobu udostępnienia jej dla osób z niepełnosprawnościami w zakresie dostosowania do warunków użytkowania przez osoby o zróżnicowanych potrzebach, w szczególności w zakresie mobilności, percepcji, sprawności sensorycznej, komunikowania się;
- 11) osoby z niepełnosprawnościami – na potrzeby Wytocznych przyjęto stosowanie definicji osób z niepełnosprawnościami oznaczające osoby niepełnosprawne w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2018 r. poz. 511), a także osoby z zaburzeniami psychicznymi, w rozumieniu ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o

ochronie zdrowia psychicznego (Dz. U. z 2017 r. poz. 882, z późn. zm.). W przypadku projektów realizowanych w celu tematycznym 10 *Inwestowanie w kształcenie, szkolenie i szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie* osoba z niepełnosprawnością to również uczeń albo dziecko w wieku przedszkolnym, posiadające orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, wydane ze względu na dany rodzaj niepełnosprawności, oraz dzieci i młodzież, posiadające orzeczenie o potrzebie zajęć rewalidacyjno-wychowawczych, wydawane ze względu na niepełnosprawność intelektualną w stopniu głębokim. Orzeczenia te są wydawane przez zespół orzekający działający w publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym poradni specjalistycznej; IZ ma możliwość rozszerzenia zakresu stosowania Wytycznych również na inne osoby z niepełnosprawnościami (lub wybrane ich kategorie);

- 12) pętla indukcyjna – system wspomagania słuchu, który umożliwia osobie niedosłyszącej odbiór czystego i wyraźnego dźwięku poprzez cewkę telefoniczną (T), w którą wyposażona jest większość aparatów słuchowych. Pętle indukcyjne stosuje się w miejscach, gdzie panuje duży hałas, o dużym pogłosie lub tam, gdzie potrzebna jest dobra zrozumiałość mowy;
- 13) podwójne podejście (*dual approach*) – podejście, w ramach którego z jednej strony na poziomie PO są zaplanowane priorytety inwestycyjne, które zawierają specjalne działania (*specific actions*) adresowane do osób narażonych na dyskryminację w związku z ich gorszą sytuacją w danym obszarze wsparcia (na przykład w edukacji, sektorze ochrony zdrowia, B+R – przykładowo Priorytet Inwestycyjny 8iv. wskazany w Umowie Partnerstwa dotyczący wyrównywania szans kobiet i mężczyzn na rynku pracy). Z drugiej strony natomiast podejście to oznacza, że równość szans jest uwzględniana horyzontalnie (*horizontal issues*) na każdym etapie wdrażania PO (programowania, monitorowania, kontroli, ewaluacji, informacji i promocji itd.), w tym również poprzez działania podejmowane w innych niż te dotyczące równości szans priorytetach inwestycyjnych;
- 14) standard minimum – narzędzie używane do oceny realizacji zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach projektów współfinansowanych z EFS (załącznik nr 1 do Wytycznych). Narzędzie to obejmuje zestaw pięciu zagadnień i ocenia czy wnioskodawca uwzględnił kwestie równościowe w ramach analizy problematyki projektu, zaplanowanych działań, wskaźników i opisu wpływu realizacji projektu na sytuację kobiet i mężczyzn, a także w ramach działań na rzecz zespołu projektowego;
- 15) standardy dostępności dla polityki spójności 2014-2020 – zestaw jakościowych i technicznych wymagań w stosunku do wsparcia finansowanego ze środków funduszy polityki spójności, w celu zapewnienia osobom z niepełnosprawnościami możliwości skorzystania z udziału w projektach, jak i z efektów ich realizacji. Opracowano sześć

standardów: szkoleniowy, edukacyjny, informacyjno-promocyjny, cyfrowy, architektoniczny oraz transportowy. Niniejsze standardy stanowią załącznik nr 2 do Wytycznych;

- 16) tekst alternatywny (ALT) – dodatkowy opis, dzięki któremu wszelkie elementy nietekstowe, umieszczone na stronie internetowej, będą mogły być przetworzone przez oprogramowanie użytkownika i dostarczą komplet informacji, jakie ze sobą niosą (dotyczy to między innymi zdjęć, obrazków ozdobnych, ikon, wykresów, animacji, itp.). Opis ALT pokazuje się również w przypadku, gdy w przeglądarce internetowej zostanie wyłączone pokazywanie grafik i zdjęć;
- 17) deskrypcja tekstowa – tekstowy opis treści materiałów audiowizualnych;
- 18) Web Content Accessibility Guidelines (WCAG) 2.0 – zbiór rekomendacji zapewniających dostęp do treści internetowych możliwie szerokiej grupie użytkowników, włączając w to osoby z niepełnosprawnościami;
- 19) zasada równości szans i niedyskryminacji – umożliwienie wszystkim osobom – bez względu na płeć, wiek, niepełnosprawność, rasę lub pochodzenie etniczne, wyznawaną religię lub światopogląd, orientację seksualną – sprawiedliwego, pełnego uczestnictwa we wszystkich dziedzinach życia na jednakowych zasadach;

W celu zwiększenia czytelności postanowień Wytycznych, w przypadku zasady równości szans i niedyskryminacji jest stosowane określenie: „zasada równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami”. W związku z tym, w przypadku tej zasady przesłanka dotycząca płci ma zastosowanie tylko pośrednie⁴, ponieważ działania na rzecz wyrównywania szans kobiet i mężczyzn zostały wskazane w ramach rozdziału 6.

- 20) zasada równości szans kobiet i mężczyzn⁵ – zasada ta ma prowadzić do podejmowania działań na rzecz osiągnięcia stanu, w którym kobietom i mężczyznom przypisuje się taką samą wartość społeczną, równe prawa i równe obowiązki oraz gdy mają oni równy dostęp do zasobów (środki finansowe, szanse rozwoju), z których mogą korzystać. Zasada ta ma gwarantować możliwość wyboru drogi życiowej bez ograniczeń wynikających ze stereotypów płci. Jest to również uwzględnianie perspektywy płci w głównym nurcie wszystkich procesów politycznych, priorytetów i działań w ramach PO, na wszystkich jego etapach wdrażania, to jest na etapie

⁴Działania w rozdziale 5 Wytycznych nie są dedykowane bezpośrednio wyrównywaniu szans kobiet i mężczyzn, nie oznaczają to jednak całkowitego wyłączenia przesłanki płci. Należy pamiętać o możliwości występowania dyskryminacji krzyżowej, czyli takiej w której występuje jednocześnie kilka przesłanek dyskryminujących (na przykład osoba doświadcza gorszego traktowania ze względu na płeć i posiadaną niepełnosprawność). W takiej sytuacji należy dołożyć wszelkich starań, aby zredukować dyskryminujący charakter działań podjętych lub realizowanych z wykorzystaniem funduszy unijnych.

⁵Ileokroć w innych dokumentach (na przykład wytycznych) używane jest określenie „zasada równości szans płci” należy rozumieć ją jako zasadę równości szans kobiet i mężczyzn, zdefiniowaną w Wytycznych.

planowania, realizacji i ewaluacji. To celowe, systematyczne i świadome ocenianie danej polityki i działań z perspektywy wpływu na warunki życia kobiet i mężczyzn, które ma na celu przeciwdziałanie dyskryminacji i osiągnięcie równości szans kobiet i mężczyzn.

4 Rozdział – Wstęp

- 1) Zmiany struktury wiekowej ludności i potrzeby osób z niepełnosprawnościami wymagają wzmocnienia i rozszerzenia działań na rzecz poprawy dostępności osób o różnych potrzebach funkcjonalnych jako pełnego warunku uczestnictwa w życiu społecznym i gospodarczym. Problem dostępności jest bowiem zagadnieniem horyzontalnym, które warunkuje aktywność zawodową i społeczną osób zagrożonych wykluczeniem, w tym wiąże się z efektywnym wykorzystaniem kapitału ludzkiego.
- 2) Osoby z niepełnosprawnościami to konsumenci i niezależni obywatele, posiadający prawa i obowiązki, zdolni podejmować ważne decyzje i ponosić odpowiedzialność za sprawy, które ich dotyczą. Należy więc skupić się na umożliwieniu im pełnego udziału w życiu społecznym, a także wyeliminowaniu wszelkich podziałów (na przykład w edukacji, zatrudnieniu). Osoby z niepełnosprawnościami stanowią bowiem niewykorzystany potencjał polskiej gospodarki – co wskazane zostało m.in. w Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju⁶. Na podstawie wyników Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań z 2011 roku, liczba osób z niepełnosprawnościami w Polsce wynosiła około 4,7 mln (co oznacza około 12% całej populacji kraju). Budowanie przyjaznego i dostępnego środowiska zewnętrznego, może więc przynieść korzyści (również ekonomiczne) wszystkim, nie tylko osobom z niepełnosprawnościami.
- 3) Zobowiązania wynikające z ratyfikowanej przez Polskę Konwencji powinny być realizowane powszechnie. W Europejskiej strategii w sprawie niepełnosprawności wskazano, że będzie ona wspierać działania krajowe, w tym wdrażające zobowiązania Konwencji, poprzez wsparcie w integracji na rynku pracy dzięki wykorzystaniu EFS. Kwestie podkreślane w obydwu tych dokumentach to przede wszystkim wspieranie aktywizacji zawodowej, utrzymania i powrotu do pracy przez osoby z niepełnosprawnościami, a także edukacja i kształcenie tych osób. Dotyczy to również obszarów, takich jak: walka z ubóstwem i wykluczeniem społecznym, rozwój nowoczesnych, dostępnych technologii informacyjno-komunikacyjnych, kompensacyjnych itd.

⁶ Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju została przyjęta uchwałą nr 8 Rady Ministrów z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie przyjęcia Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) (M.P. poz. 260).

- 4) Jednym z warunków ogólnych *ex-ante*⁷ jest posiadanie przez państwo członkowskie zdolności administracyjnych umożliwiających wdrożenie i stosowanie postanowień Konwencji w obszarze dotyczącym EFSil. Aby spełnić ten warunek Polska musi zagwarantować odpowiednie rozwiązania, dotyczące konsultacji i zaangażowania osób z niepełnosprawnościami w opracowanie i wdrażanie PO, rozwiązania w zakresie szkoleń kadr instytucji zaangażowanych w system zarządzania i kontroli EFSil, a także rozwiązania z zakresu monitorowania wdrożenia przepisów artykułu 9 Konwencji przy opracowaniu i wdrażaniu PO w zakresie EFSil.
- 5) Stosowanie się do postanowień Konwencji jest nie tylko warunkiem, ale też podstawą działań – przygotowania i wdrażania PO. Zgodnie z rozporządzeniem dotyczącym EFS, działania realizowane w ramach tego funduszu powinny wspierać wypełnianie obowiązków UE wynikających z Konwencji w zakresie m.in. kształcenia, pracy, zatrudnienia i ogólnej dostępności. Konwencja zobowiązuje państwa do przygotowania rozwiązań, które spełniałyby wymagania dostępności dla osób o różnych stopniach sprawności.
- 6) Obraz dostosowania środowiska zurbanizowanego do potrzeb osób z niepełnosprawnościami przedstawiają wyniki badań prowadzonych przez instytucje państwowe i organizacje społeczne. Przykładowo, na terenie województwa mazowieckiego całkowicie dostępne dla osób z niepełnosprawnościami jest tylko 9,1% obiektów użyteczności publicznej⁸. Z kolei według raportu Najwyższej Izby Kontroli (z 2013 roku) w województwie podlaskim jedynie 9% nowobudowanych obiektów spełnia wymogi pełnej dostępności⁹.

W związku z tym, kierunkiem działań podmiotów krajowych, samorządowych, gospodarczych – w tym podmiotów wdrażających działania współfinansowane ze środków EFS, EFRR i FS – powinno być faktyczne zapewnienie dostępności do efektów wdrażania polityki spójności, poprzez szerokie wykorzystywanie koncepcji uniwersalnego projektowania lub MRU.

- 7) Zasada równości szans kobiet i mężczyzn jest w przypadku funduszy unijnych jedną z naczelných i podstawowych zasad horyzontalnych, obowiązujących w całej UE. Ma ona swoją podstawę prawną w artykule 3 Traktatu o Unii Europejskiej, który wskazuje że UE *zwalcza wykluczenie społeczne i dyskryminację oraz wspiera sprawiedliwość społeczną i ochronę socjalną, równość kobiet i mężczyzn, solidarność między pokoleniami oraz ochronę praw dziecka*. Kwestia równości szans kobiet i mężczyzn

⁷ Warunki ogólne *ex-ante* zwane ogólnymi warunkami wstępnymi zostały wymienione w ramach rozporządzenia ogólnego w części II załącznika XI. Oprócz warunków dotyczących kwestii zapobiegania dyskryminacji, płci i niepełnosprawności państwa członkowskie mają również obowiązek spełniać różne kryteria w kontekście zamówień publicznych, pomocy państwa, systemu statystycznego i wskaźników rezultatów a także ochrony środowiska.

⁸ Stan dostosowania infrastruktury do potrzeb osób niepełnosprawnych w województwie mazowieckim, źródło: <http://www.mcps.com.pl/images/docs/raporty/raport1.pdf>.

⁹ Dostępność obiektów użyteczności publicznej dla osób niepełnosprawnych w województwie podlaskim, nr ewid. 171/2012/P12127/LBI, LBI-4101-07-00/2012, źródło: <http://www.nik.gov.pl/plik/id,4642,vp,6180.pdf>.

została również uregulowana na gruncie prawa polskiego, przede wszystkim w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, której artykuł 33 stanowi, że: *Kobieta i mężczyzna w Rzeczypospolitej Polskiej mają równe prawa w życiu rodzinnym, politycznym, społecznym i gospodarczym. Kobieta i mężczyzna mają w szczególności równe prawo do kształcenia, zatrudnienia i awansów, do jednakowego wynagradzania za pracę jednakowej wartości, do zabezpieczenia społecznego oraz do zajmowania stanowisk, pełnienia funkcji oraz uzyskiwania godności publicznych i odznaczeń.*

- 8) Troska o przestrzeganie zasady równości szans kobiet i mężczyzn oprócz obowiązku prawnego, wynikającego z przepisów Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, Traktatu o Unii Europejskiej i innych, powiązanych z nim dokumentów UE, przynosi również realne i rzeczywiste korzyści ekonomiczno-społeczne, a także jest niezbędnym warunkiem realizacji celów strategicznych Strategii Europa 2020, dotyczących stworzenia trwałego wzrostu gospodarczego i rozwoju społeczeństwa zwłaszcza w kontekście wyrównywania wskaźnika zatrudnienia kobiet i mężczyzn.
- 9) W związku z horyzontalnym charakterem zasad równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn, wszystkie PO realizowane w ramach funduszy polityki spójności powinny zaplanować mechanizmy pozwalające na przeciwdziałanie wszelkim formom dyskryminacji, w tym dyskryminacji ze względu na niepełnosprawność i płeć.
- 10) W przypadku wsparcia realizowanego w ramach pomocy technicznej, wybór projektu i jego realizacja jest zgodna z *Wytycznymi w zakresie wykorzystania pomocy technicznej na lata 2014-2020, Wytycznymi w zakresie zasady równości szans kobiet i mężczyzn oraz zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami* oraz zasadami określonym w wezwaniu właściwej instytucji do składania wniosków o dofinansowanie projektu, o którym mowa w artykule 48 ustęp 1 z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014-2020.

5 Rozdział – Realizacja zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami w procesie wdrażania EFS, EFRR i FS

5.1 Podrozdział – Realizacja wsparcia w ramach programów operacyjnych

- 1) W PO współfinansowanych z EFS¹⁰ stosuje się podwójne podejście (*dual approach*). Zgodnie z artykułem 3 i 8 rozporządzenia dotyczącego EFS, zasada równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami, powinna być wdrażana w postaci specjalnie dedykowanego, jednego (lub więcej) priorytetu inwestycyjnego, skierowanego na zwalczanie wszelkich form dyskryminacji, a także zwiększanie dostępności dla osób z niepełnosprawnościami. Działania te powinny być realizowane z myślą o poprawie integracji w zakresie zatrudnienia, kształcenia i szkolenia, a tym samym o pogłębianiu włączenia społecznego, zmniejszaniu nierówności w zakresie stanu zdrowia oraz ułatwianiu przejścia od opieki instytucjonalnej do środowiskowej, w szczególności w przypadku osób, które doświadczają dyskryminacji z kilku powodów jednocześnie. Zasada równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami powinna być także stosowana we wszystkich priorytetach inwestycyjnych, a co za tym idzie, działania na rzecz równości szans powinny zostać przewidziane horyzontalnie w ramach przygotowywania szczegółowego opisu osi priorytetowej, a później w regulaminie konkursu lub informacji o naborze.
- 2) W przypadku PO współfinansowanych z EFRR¹¹ lub FS, zaleca się stosowanie podwójnego podejścia (*dual approach*). W uzasadnionych przypadkach, gdy IZ podejmie taką decyzję, jest możliwe realizowanie wyłącznie podejścia horyzontalnego.
- 3) W przypadku PO współfinansowanych z EFRR i FS, które nie przewidują w sposób bezpośredni wsparcia przeznaczonego dla osób z niepełnosprawnościami, planowane do realizacji wsparcie w ramach poszczególnych priorytetów inwestycyjnych, jak również przygotowywany regulamin konkursu lub informacja o naborze są analizowane pod kątem potencjalnego wpływu finansowanych działań na sytuację osób z niepełnosprawnościami. Szczególnie istotne jest przeanalizowanie możliwości wystąpienia negatywnych skutków realizacji pomocy w postaci ograniczonego dostępu osób z niepełnosprawnościami do rezultatów

¹⁰ Tam gdzie w Wytycznych jest mowa o „PO współfinansowanych z EFS” należy przez to rozumieć Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020 oraz regionalne programy operacyjne w części współfinansowanej z EFS.

¹¹ Tam, gdzie w Wytycznych jest mowa o „PO współfinansowanych z EFRR” należy również rozumieć tę część regionalnych programów operacyjnych, która jest współfinansowana z EFRR.

wsparcia. Należy pamiętać, że pomimo iż projekt może nie zakładać bezpośredniej pomocy osobom o różnych potrzebach funkcjonalnych, to jednak trwałe efekty takich projektów, jak na przykład wybudowana droga czy rozwiązania z zakresu TIK, będą służyć wszystkim, również osobom z niepełnosprawnościami.

5.2 Podrozdział – System wdrażania programów operacyjnych

- 1) Instytucje uczestniczące we wdrażaniu PO realizują wsparcie w oparciu o standardy dostępności dla polityki spójności na lata 2014-2020.
- 2) IZ zapewnia, że instytucja podejmująca decyzję albo będąca stroną umowy o dofinansowanie projektu w ramach PO, zobowiąże beneficjenta w decyzji albo umowie o dofinansowanie projektu do realizacji projektów w oparciu o standardy dostępności dla polityki spójności na lata 2014-2020.
- 3) W przypadku dofinansowania gotowych projektów (to znaczy na przykład już wcześniej zaprojektowanych budynków), o ile nie jest możliwa ich modyfikacja zgodnie ze standardami dostępności dla polityki spójności na lata 2014-2020, instytucja podejmująca decyzję lub będąca stroną umowy zapewnia ich realizację w sposób dostępny dla osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności¹².
- 4) **Wszystkie nowe produkty projektów** (zasoby cyfrowe, środki transportu, i infrastruktura) finansowane ze środków polityki spójności są zgodne z koncepcją uniwersalnego projektowania, co oznacza co najmniej zastosowanie standardów dostępności dla polityki spójności na lata 2014-2020. W przypadku obiektów i zasobów modernizowanych¹³ (przebudowa¹⁴, rozbudowa¹⁵) zastosowanie standardów dostępności dla polityki spójności na lata 2014-2020 jest obligatoryjne, o ile pozwalają na to warunki techniczne i zakres prowadzonej modernizacji¹⁶. Decyzje w tej sprawie podejmuje IZ lub instytucja będąca stroną umowy (na przykład na podstawie opisu dostępności inwestycji).
- 5) W przypadku projektów (w tym ich produktów) finansowanych z funduszy polityki spójności, nieobjętych zakresem standardów dostępności dla polityki spójności na lata 2014-2020, IZ lub instytucja podejmująca decyzję, lub będąca stroną umowy

¹² Punkt 3 obowiązuje do dnia 1 stycznia 2019 roku. Po tym dniu również projekty gotowe powinny być przygotowane z uwzględnieniem standardów dostępności dla polityki spójności na lata 2014-2020.

¹³ W przypadku modernizacji dostępność dotyczy co najmniej tych elementów budynku, które były przedmiotem finansowania z EFSiL.

¹⁴ Przebudowa to wykonywanie robót budowlanych, w wyniku których następuje zmiana parametrów użytkowych lub technicznych istniejącego obiektu budowlanego, z wyjątkiem charakterystycznych parametrów, jak: kubatura, powierzchnia zabudowy, wysokość, długość, szerokość bądź liczba kondygnacji.

¹⁵ Rozbudowa to powiększenie, rozszerzenie budowli, obszaru już zabudowanego, dobudowywanie nowych elementów.

¹⁶ W przypadku modernizacji dostępność dotyczy co najmniej tych elementów budynku, które były przedmiotem finansowania z EFSiL.

zobowiązuje beneficjenta do zapewnienia ich dostępności (na przykład poprzez udzielanie wskazówek lub określenie dodatkowych wymagań w tym zakresie).

- 6) W przypadku planowania inwestycji/projektu/usługi w pierwszej kolejności należy dążyć do zapewnienia jej dostępności w oparciu o koncepcję uniwersalnego projektowania. MRU jako narzędzie zapewnienia dostępności jest rozpatrywany w drugiej kolejności.
- 7) W projektach ogólnodostępnych, w przypadku wystąpienia potrzeby sfinansowania kosztów wynikających z posiadanych niepełnosprawności przez uczestników (lub personel) projektu, beneficjent korzysta z przesunięcia środków w projekcie lub wnioskuje do instytucji będącej stroną umowy o dofinansowanie projektu o zwiększenie wartości projektu. Maksymalny koszt MRU na 1 osobę w projekcie wynosi wtedy 12 tysięcy złotych brutto.
- 8) W projektach dedykowanych (zorientowanych wyłącznie na osoby z niepełnosprawnościami lub w których założono określony % udziału osób z niepełnosprawnościami z rozpoznanymi potrzebami), wydatki na zapewnienie w projekcie udziału uczestników z niepełnosprawnościami co do zasady są z góry uwzględnione we wniosku o dofinansowanie projektu. W związku z tym nie są one traktowane jako MRU i limit 12 tysięcy złotych brutto na uczestnika nie obowiązuje. Jednakże w przypadku pojawienia się w takim projekcie osoby z dodatkową (nie przewidywaną przez beneficjenta) niepełnosprawnością lub konieczności sfinansowania MRU dla personelu projektu – MRU jest zapewniony tak, jak w przypadku projektów ogólnodostępnych, to znaczy obowiązuje limit 12 tysięcy złotych brutto.
- 9) Każdy wydatek poniesiony w celu ułatwienia dostępu lub uczestnictwa w projekcie osób z niepełnosprawnościami jest kwalifikowalny, o ile nie stanowi wydatku niekwalifikowalnego na mocy przepisów unijnych oraz *Wytycznych w zakresie kwalifikowalności wydatków w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności na lata 2014-2020*, a także innych programowych dokumentów odnoszących się do Europejskiej Współpracy Terytorialnej IZ zapewnia możliwość finansowania i kwalifikowania wydatków związanych z MRU poprzez elastyczność budżetu projektu, o której mowa w *Wytycznych w zakresie kwalifikowalności wydatków w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności na lata 2014-2020*. Umożliwi to beneficjentom dokonywanie przesunięć środków w ramach budżetu na ten cel, w momencie pojawienia się w projekcie specjalnych potrzeb osoby z niepełnosprawnościami.
- 10) W przypadku braku możliwości pokrycia wydatków związanych z MRU z bieżącego budżetu projektu, IZ umożliwia zwiększenie wartości dofinansowania projektu – pod warunkiem dostępności środków. IZ może także podjąć decyzję o

utworzeniu w ramach dostępnej alokacji na Oś priorytetową/Działanie/Poddziałanie rezerwy środków, przeznaczonej na finansowanie wydatków związanych z MRU.

- 11) Decyzję w sprawie sfinansowania MRU podejmuje właściwa instytucja będąca stroną umowy o dofinansowanie projektu (lub wydająca decyzję), biorąc pod uwagę zasadność i racjonalność poniesienia dodatkowych kosztów.
- 12) W ramach rozliczenia projektu - wyliczając przysługujące beneficjentowi koszty pośrednie według uprzednio uzgodnionej stawki ryczałtowej - uwzględnia się wszystkie wydatki bezpośrednie, również te poniesione tytułem racjonalnych usprawnień w projekcie. Kwota wydatków poniesionych tytułem racjonalnych usprawnień (maksymalnie 12 000 złotych na uczestnika) wchodzi do podstawy wyliczenia przysługujących na etapie rozliczania kosztów pośrednich wyliczanych w oparciu o ustaloną w umowie stawkę ryczałtową, a tym samym wpłynie na zwiększenie możliwych do rozliczenia kosztów pośrednich w tymże projekcie.
- 13) Instytucje uczestniczące w realizacji PO umożliwiają uczestnictwo reprezentantów środowiska osób z niepełnosprawnościami w pracach komitetu monitorującego. W przypadku występowania specyficznych potrzeb z tym związanych, może się to wiązać z koniecznością zapewnienia dodatkowych usług z zakresu dostępności.
- 14) Przyjmowane rozwiązania i dokumenty programowe są poddawane konsultacjom społecznym również z reprezentantami różnych grup osób z niepełnosprawnościami, w tym z branżowymi organizacjami pozarządowymi o zasięgu lokalnym i regionalnym.

5.2.1 Sekcja – Neutralność produktów projektu

- 1) IZ lub instytucja będąca stroną umowy zapewnia, że wszystkie produkty projektów są dostępne dla osób z niepełnosprawnościami. Jednocześnie w wyjątkowych sytuacjach, dopuszczalne jest uznanie neutralności produktu projektu. O neutralności produktu można mówić w sytuacji, kiedy wnioskodawca wykaże we wniosku o dofinansowanie projektu, że dostępność nie dotyczy danego produktu na przykład z uwagi na brak jego bezpośrednich użytkowników.
- 2) Ostateczna decyzja o neutralności danego produktu należy do instytucji oceniającej wnioski o dofinansowanie projektu. W przypadku uznania przez Instytucję Organizującą Konkurs, że produkt jest neutralny, projekt może być nadal zgodny z zasadą równości szans i niedyskryminacji w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.

5.2.2 Sekcja – Kryteria wyboru projektów

- 1) IZ może wprowadzić preferencje dla dodatkowych funkcjonalności produktów projektu. Preferencje mogą być zapewnione w szczególności poprzez:
 - a) rekomendowanie Komitetowi Monitorującemu do zatwierdzenia kryteriów wyboru projektów, określających parametry (na przykład techniczne, przestrzenne) w zakresie nieuregulowanym przepisami prawa oraz standardami dostępności dla polityki spójności na lata 2014-2020, służącym zapewnieniu dostępności;
 - b) wymaganie opisu dostępności inwestycji finansowanej ze środków polityki spójności;
 - c) zapewnienie włączenia osób z niepełnosprawnościami lub organizacji działających na rzecz osób z niepełnosprawnościami w proces planowania produktów projektów.
- 2) IZ może zastosować kryterium premiujące dodatkowymi punktami wnioskodawców, którzy na etapie tworzenia wniosku o dofinansowanie projektu zadeklarują zatrudnienie osób z niepełnosprawnościami jako personelu projektu. Dodatkowo, tam gdzie jest to zasadne, przy realizacji zamówień publicznych zaleca się stosowanie klauzul społecznych w zakresie zatrudniania osób z niepełnosprawnościami.

5.2.3 Sekcja – Wybór projektów

- 1) We wniosku o dofinansowanie projektu wymaga się wykazania pozytywnego wpływu realizacji projektu na zasadę równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.
- 2) Instytucja dokonująca oceny projektów w formularzu oceny (karcie oceny projektu) lub dedykowanym systemie informatycznym weryfikuje informacje zawarte przez wnioskodawcę we wniosku o dofinansowanie projektu. Minimalnym wymogiem jest umieszczenie w formularzu oceny (karcie oceny projektu) lub dedykowanym systemie informatycznym minimum jednego pytania, oceniającego spełnianie zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami (na podstawie zgodności z odpowiednim horyzontalnym kryterium wyboru projektów). W przypadku oceny wsparcia określonego standardami dostępności dla polityki spójności na lata 2014-2020, weryfikacja polega na sprawdzeniu zgodności założeń wniosku o dofinansowanie projektu z tymi standardami.

5.2.4 Sekcja – Kontrola¹⁷

- 1) Kwestie równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami, są sprawdzane w ramach kontroli projektów.
- 2) W ramach kontroli, o których mowa w punkcie 1, weryfikuje się czy działania zostały zrealizowane zgodnie z:
 - a) założeniami wniosku o dofinansowanie projektu;
 - b) w przypadku realizacji wsparcia określonego standardami dostępności dla polityki spójności na lata 2014-2020 – sprawdzenie zgodności faktycznej realizacji projektu (a nie tylko jego założeń) z tymi standardami;
 - c) w przypadku realizacji wsparcia nie określonego standardami dostępności dla polityki spójności na lata 2014-2020 – zgodnie z wymaganiami określonymi przez IZ;
 - d) informacjami wskazanymi we wniosku o płatność lub innymi równorzędnymi dokumentami.
- 3) Kontroli, o której mowa w punkcie 1, podlegają produkty (na przykład budynek, droga, stworzona strona internetowa, urządzenie, opracowany raport itp.) wytworzone w ramach projektu.

5.2.5 Sekcja – Monitoring i sprawozdawczość¹⁸

- 1) W ramach sprawozdania rocznego z realizacji PO, składanego w roku 2019, a także sprawozdaniu końcowym¹⁹, umieszcza się opis przedsięwzięć, mających na celu realizację zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami. Opis zawiera w szczególności:
 - a) bariery/problemy w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz podjęte działania zaradcze;

¹⁷ Kontrola odbywa się zgodnie z Wytycznymi w zakresie kontroli realizacji programów operacyjnych na lata 2014-2020.

¹⁸ Monitorowanie i sprawozdawanie odbywa się zgodnie z Wytycznymi w zakresie monitorowania postępu rzeczowego realizacji programów operacyjnych na lata 2014-2020, Wytycznymi w zakresie sprawozdawczości na lata 2014-2020.

¹⁹ Zgodnie z załącznikiem do rozporządzenia wykonawczego Komisji (UE) 2015/207 z dnia 20 stycznia 2015 r. ustanawiającego szczegółowe zasady wykonania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 w odniesieniu do wzoru sprawozdania z postępów, formatu dokumentu służącego przekazywaniu informacji na temat dużych projektów, wzorów wspólnego planu działania, sprawozdań z wdrażania w ramach celu „Inwestycje na rzecz wzrostu i zatrudnienia”, deklaracji zarządczej, strategii audytu, opinii audytowej i rocznego sprawozdania z kontroli oraz metodyki przeprowadzania analizy kosztów i korzyści, a także zgodnie z rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1299/2013 w odniesieniu do wzoru sprawozdań z wdrażania w ramach celu „Europejska współpraca terytorialna” (Dz. Urz. UE L 38 z 13.02.2015, str. 1, z późn. zm.).

- b) najważniejsze informacje/wnioski dotyczące realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami zebrane przez IZ, IP lub IW w ramach złożonych przez beneficjentów wniosków o dofinansowanie projektu, kart oceny projektów, wniosków o płatność i wyników przeprowadzonych kontroli projektów;
- c) opis działań podjętych w poszczególnych obszarach realizacji PO (na przykład rynek pracy, edukacja, B+R, infrastruktura) przez IZ, IP lub IW, aby upowszechniać realizację zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami;
- d) wyniki badań ewaluacyjnych i analiz pozwalających na podsumowanie działań z zakresu realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami – o ile zostały przeprowadzone;
- e) przykłady „dobrych praktyk” z wdrażania zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami na poziomie projektów i działań IZ, IP lub IW.

2) W przypadku projektów współfinansowanych z EFS, EFRR i FS narzędziem sprawozdawczym w projekcie jest wniosek o płatność. Instytucja podejmująca decyzję albo będąca stroną umowy o dofinansowanie projektu zobowiązuje beneficjenta w decyzji albo w umowie o dofinansowanie projektu do wykazania i opisanie w części wniosku o płatność dotyczącej postępu rzeczowego z realizacji projektu, które z działań zaplanowanych we wniosku o dofinansowanie projektu zostały zrealizowane oraz w jaki sposób ich realizacja wpłynęła na sytuację osób z niepełnosprawnościami. W celu weryfikacji realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami w ramach listy sprawdzającej (lub analogicznego dokumentu) we wniosku o płatność powinno znaleźć się minimum jedno pytanie weryfikujące to zagadnienie. Co do zasady, w projektach współfinansowanych z EFS w ramach celów tematycznych: 8 *promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników*, 9 *promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją*, 10 *inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie*, 11 *wzmacnianie zdolności instytucjonalnych instytucji publicznych i zainteresowanych stron oraz sprawności administracji publicznej* będzie monitorowany udział osób z niepełnosprawnościami – zgodnie z definicjami wskaźników określonymi w *Wytycznych w zakresie monitorowania postępu rzeczowego realizacji programów operacyjnych na lata 2014-2020*.

5.2.6 Sekcja – Ewaluacja²⁰

- 1) IZ przeprowadza przynajmniej jeden raz w trakcie okresu realizacji PO badanie ewaluacyjne dotyczące wdrażania zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami. To badanie może być częścią całościowej oceny realizacji zasad horyzontalnych. Warunkiem przeprowadzenia niniejszego badania ewaluacyjnego jest uzyskanie takiego poziomu zaawansowania PO, który pozwoli na dokonanie pogłębionych analiz, zaś głównym celem badania ewaluacyjnego jest ocena skuteczności realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.
- 2) Zaleca się również, aby w każdym planowanym przez IZ lub IP badaniu ewaluacyjnym, wykonawca analizował dane zagadnienie, proces lub obszar również pod kątem realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami. Ponadto, już na etapie konstruowania założeń badania należy przeanalizować, czy w badanym obszarze mogą wystąpić jakieś istotne różnice w skutkach interwencji dla osób z niepełnosprawnościami i czy w związku z tym nie należy postawić dodatkowych pytań badawczych.

5.2.7 Sekcja – Informacja i promocja²¹

W przypadku zadań z zakresu informacji i promocji realizowanych przez IZ, IP lub IW, w zakresie równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami, mają zastosowanie standardy dostępności dla polityki spójności na lata 2014-2020 w części: standard informacyjno-promocyjny.

6. Rozdział – Realizacja zasady równości szans kobiet i mężczyzn w procesie wdrażania EFS, EFRR i FS

6.1 Podrozdział – Realizacja wsparcia w ramach programów operacyjnych

- 1) W ramach PO współfinansowanych z EFS stosuje się podwójne podejście (*dual approach*). Zgodnie z artykułem 3 i 7 rozporządzenia dotyczącego EFS zasada równości szans kobiet i mężczyzn powinna być wdrażana w postaci specjalnie

²⁰Ewaluacja odbywa się zgodnie z Wytycznymi w zakresie ewaluacji polityki spójności na lata 2014-2020.

²¹ UWAGA: Wymienione w Sekcji 5.2.7 działania są realizowane głównie z pomocy technicznej zgodnie z Wytycznymi w zakresie wykorzystania środków pomocy technicznej 2014-2020. Należy tutaj jednocześnie podkreślić, iż zgodnie z Wytycznymi w zakresie kwalifikowalności wydatków w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności na lata 2014-2020 w przypadku projektów współfinansowanych z EFS wydatki na działania świadomościowe (m.in. kampanie informacyjno-promocyjne), co do zasady nie są kwalifikowalne w ramach kosztów bezpośrednich.

dedykowanego, jednego (lub więcej) priorytetu inwestycyjnego, ukierunkowanego na wyrównywanie szans kobiet i mężczyzn we wszystkich dziedzinach, w tym:

- a) w dostępie do zatrudnienia;
- b) w rozwoju kariery;
- c) w zwalczaniu zjawiska feminizacji ubóstwa;
- d) w zwalczaniu stereotypów związanych z płcią na rynku pracy;
- e) w godzeniu życia zawodowego z prywatnym;
- f) w równym podziale obowiązków opiekuńczych pomiędzy kobietami a mężczyznami;
- g) w promowaniu równego wynagrodzenia za jednakową pracę.

Zasada ta powinna być także stosowana horyzontalnie zarówno we wszystkich priorytetach inwestycyjnych, jak i w całym systemie wdrażania PO, a co za tym idzie działania na rzecz równości szans kobiet i mężczyzn powinny zostać przewidziane w różnych dokumentach programowych (na przykład w regulaminie konkursu).

- 2) W przypadku PO współfinansowanych z EFRR i FS, tam gdzie zostały zdiagnozowane nierówności szans kobiet i mężczyzn, zaleca się zastosowanie podwójnego podejścia (*dual approach*). W uzasadnionych przypadkach, gdy IZ podejmie taką decyzję, jest możliwe realizowanie wyłącznie podejścia horyzontalnego.
- 3) W przypadku PO, które zostały uznane za neutralne²² w stosunku do zasady równości szans kobiet i mężczyzn, planowane do realizacji wsparcie w poszczególnych priorytetach inwestycyjnych powinno być przeanalizowane pod kątem potencjalnego wpływu finansowanych działań na sytuację kobiet i mężczyzn. Głównie zaś jest istotne przeanalizowanie możliwości wystąpienia negatywnych skutków realizacji pomocy na przykład w postaci ograniczonego dostępu do rezultatów wsparcia dla jednej z płci. Należy bowiem pamiętać, że pomimo iż projekt może nie zakładać wsparcia skierowanego bezpośrednio do osób, to jednak efekty takich projektów (na przykład wybudowanie drogi, czy rozwiązania z zakresu TIK) mogą mieć różny wpływ na funkcjonowanie zarówno kobiet, jak i mężczyzn.

6.2 Podrozdział –System wdrażania programów operacyjnych

Zgodnie z artykułem 7 rozporządzenia ogólnego, państwa członkowskie są zobowiązane do zapewnienia uwzględniania i propagowania równości kobiet i

²²Należy tutaj rozumieć wskazanie przez daną IZ w treści PO (w opisie dotyczącym zasady równości szans kobiet i mężczyzn) neutralnego charakteru programu wobec przedmiotowej zasady.

mężczyzn oraz uwzględniania perspektywy równości szans kobiet i mężczyzn w trakcie przygotowywania i wdrażania PO, w tym w odniesieniu do monitorowania, sprawozdawczości i ewaluacji. Oznacza to, iż na każdym poziomie działań zostaną zaplanowane mechanizmy pozwalające na realizację zasady równości szans kobiet i mężczyzn. Zasada ta zostanie zatem uwzględniona w następujących obszarach wdrażania PO:

6.2.1 Sekcja – Wybór projektów

W przypadku wyboru projektów złożonych do dofinansowania w trybie konkursowym i pozakonkursowym, szczególnie ważna jest ocena przez instytucje do tego upoważnione, zgodności złożonego wniosku z zasadą równości szans kobiet i mężczyzn, o czym decyduje przyjęte w danym PO podejście:

- 1) W przypadku PO współfinansowanych z EFS, zgodnie z postanowieniami Umowy Partnerstwa, przy ocenie projektów obligatoryjne zastosowanie w stosownym formularzu oceny (karcie oceny projektu) lub dedykowanym systemie informatycznym będzie mieć standard minimum. Dopuszcza się możliwość - tam gdzie zastosowanie standardu minimum jest ograniczone - zmniejszenia przez IZ wymaganej liczby punktów niezbędnych do spełnienia standardu minimum do minimum 1 punktu (za zgodą komitetu monitorującego PO wyrażoną w uchwale). Istnieje również możliwość (za zgodą komitetu monitorującego PO wyrażoną w uchwale) zwiększenia wymaganej minimalnej liczby punktów jaką musi uzyskać wniosek o dofinansowanie projektu za standard minimum lub określenia, które kryteria oceny w standardzie minimum muszą zostać obligatoryjnie spełnione.
- 2) W PO współfinansowanych z EFRR lub FS nie ma konieczności stosowania standardu minimum, natomiast minimalnym wymogiem w przypadku oceny projektów pod kątem zasady równości szans kobiet i mężczyzn jest umieszczenie w formularzu oceny (karcie oceny projektu) lub dedykowanym systemie informatycznym minimum jednego pytania oceniającego spełnianie przez dany projekt zasady równości szans kobiet i mężczyzn (na podstawie zgodności z odpowiednim horyzontalnym kryterium wyboru projektów). Instytucja dokonująca oceny projektów (w ramach karty oceny projektu lub innego równoważnego dokumentu) musi ocenić uzasadnienie i informacje zawarte przez wnioskodawcę we wniosku o dofinansowanie projektu, wskazujące dlaczego dany projekt spełnia zasadę równości szans kobiet i mężczyzn. Dopuszczalne jest uznanie neutralności projektu w stosunku do niniejszej zasady przez instytucję dokonującą oceny projektu. O neutralności można mówić jednak tylko wtedy, kiedy w ramach projektu wnioskodawca wskaże szczegółowe uzasadnienie, dlaczego dany projekt nie jest w stanie zrealizować jakichkolwiek działań w zakresie spełnienia ww. zasady, a uzasadnienie to zostanie uznane przez instytucję oceniającą projekt za trafne i poprawne.

- 3) W przypadku wszystkich funduszy jest zalecane zastosowanie premiujących kryteriów, które zachęciłyby wnioskodawców do składania wniosków o dofinansowanie projektów, w większym stopniu zwracających uwagę na równość szans kobiet i mężczyzn (na przykład „projekt otrzymuje dodatkowe ... punkt za objęcie działaniami większego o co najmniej ...% odsetka tej płci, która jest w danym obszarze w trudniejszej sytuacji”), czy zastosowanie kryterium wskazującego, w jaki sposób wniosek powinien uwzględniać równość szans (na przykład „wszystkie szkolenia realizowane w ramach projektu będą zawierały wsparcie towarzyszące dla ich uczestników/czek w postaci zapewnienia opieki nad osobami zależnymi”).
- 4) W przypadku wsparcia realizowanego w ramach pomocy technicznej projekty powinny być zgodne z zasadą równości szans kobiet i mężczyzn. Dopuszczalne jest uznanie neutralności projektu w stosunku do niniejszej zasady przez instytucję dokonującą oceny projektu. O neutralności można mówić jednak tylko wtedy, kiedy w ramach projektu wnioskodawca wskaże szczegółowe uzasadnienie, dlaczego dany projekt nie jest w stanie zrealizować jakichkolwiek działań w zakresie spełnienia ww. zasady, a uzasadnienie to zostanie uznane przez instytucję oceniającą projekt za trafne i poprawne.

6.2.2 Sekcja – Kontrola²³

- 1) Kwestie równości szans kobiet i mężczyzn są sprawdzane w ramach ogólnych kontroli projektów. Nie przewiduje się oddzielnych kontroli projektów wyłącznie dla oceny spełniania zasady równości szans kobiet i mężczyzn.
- 2) Kontrola powinna obejmować przede wszystkim weryfikację na poziomie wdrażania projektu, czy działania z zakresu równości szans kobiet i mężczyzn zostały zrealizowane zgodnie z założeniami, określonymi we wniosku o dofinansowanie projektu i informacjami wskazanymi we wniosku o płatność lub innymi równorzędnymi dokumentami. Weryfikacja przez instytucję do tego wyznaczoną powinna być oparta o specjalnie dedykowane pytanie w liście kontrolującej dany projekt, a informacja w tym zakresie powinna być zawarta w informacji pokontrolnej.

6.2.3 Sekcja – Monitoring i sprawozdawczość²⁴

- 1) Zgodnie z artykułem 50 punkt 4 i artykułem 52 punkt 2 literą i rozporządzenia ogólnego, należy w ramach sprawozdania składanego w roku 2019, a także w

²³Kontrola odbywa się zgodnie z Wytycznymi w zakresie kontroli realizacji programów operacyjnych na lata 2014-2020.

²⁴Monitorowanie i sprawozdawanie odbywa się zgodnie z Wytycznymi w zakresie monitorowania postępu rzeczowego realizacji programów operacyjnych na lata 2014-2020, Wytycznymi w zakresie sprawozdawczości na lata 2014-2020.

sprawozdaniu końcowym²⁵ wskazać informacje na temat szczególnych przedsięwzięć mających na celu realizację zasady równości szans kobiet i mężczyzn.

- 2) W celu przygotowania przez IZ sprawozdań rocznych z całego PO i innych dokumentów sprawozdawczych w ramach danego PO przez IP lub IW, w przypadku PO współfinansowanych z EFS należy wskazać obowiązkowo (a w przypadku innych funduszy jest to zalecane) opis postępu w realizacji działań w zakresie zasady równości szans kobiet i mężczyzn (także w realizacji wszelkich konkretnych inicjatyw związanych z równością szans kobiet i mężczyzn). Opis ten może zawierać między innymi, w zależności od instytucji:
 - a) wskazanie jakie bariery lub problemy powstały w zakresie zasady równości szans kobiet i mężczyzn oraz jakie podjęto działania zaradcze;
 - b) informacje i wnioski płynące z treści złożonych przez beneficjentów wniosków o płatność i wyników przeprowadzonych kontroli projektów;
 - c) opis działań podjętych przez IZ, IP lub IW w poszczególnych obszarach PO (na przykład rynek pracy, przedsiębiorczość, TIK itd.), aby upowszechniać realizację zasady równości szans kobiet i mężczyzn;
 - d) wyniki ewentualnych badań ewaluacyjnych i analiz, o których mowa w punkcie 3, pozwalających na podsumowanie działań z zakresu realizacji zasady równości szans kobiet i mężczyzn;
 - e) przykłady „dobrych praktyk” z zakresu wdrażania zasady równości szans kobiet i mężczyzn na poziomie projektów i działań IZ, IP lub IW.
- 3) W każdym PO instytucje odpowiedzialne za monitorowanie tych programów mogą dokonywać okresowych analiz w zakresie równości szans kobiet i mężczyzn, w celu ewentualnej zmiany prowadzonych działań i lepszego dopasowania wsparcia do faktycznych potrzeb kobiet i mężczyzn. Analiza taka powinna opierać się o wyniki prowadzonych badań ewaluacyjnych i monitorowania realizacji PO. Zgodnie z artykułem 5 rozporządzenia dotyczącego EFS, wszystkie wskaźniki wspólne dotyczące osób powinny być podawane w podziale na płeć. Podejście to należy zastosować również do monitorowania wskaźników specyficznych i wskaźników zawartych na Wspólnej Liście Wskaźników Kluczowych, w tym także w innych niż EFS funduszach (tam gdzie jest to zasadne).

²⁵Zgodnie z załącznikiem do rozporządzenia wykonawczego Komisji (UE) 2015/207 z dnia 20 stycznia 2015 r. ustanawiającego szczegółowe zasady wykonania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 w odniesieniu do wzoru sprawozdania z postępów, formatu dokumentu służącego przekazywaniu informacji na temat dużych projektów, wzorów wspólnego planu działania, sprawozdań z wdrażania w ramach celu „Inwestycje na rzecz wzrostu i zatrudnienia”, deklaracji zarządczej, strategii audytu, opinii audytowej i rocznego sprawozdania z kontroli oraz metodyki przeprowadzania analizy kosztów i korzyści, a także zgodnie z rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1299/2013 w odniesieniu do wzoru sprawozdań z wdrażania w ramach celu „Europejska współpraca terytorialna”.

- 4) W przypadku PO współfinansowanych z EFS narzędziem sprawozdawczym w projekcie jest wniosek o płatność. Właściwa instytucja podejmująca decyzję albo będąca stroną umowy w ramach PO, zobowiązuje beneficjenta w decyzji albo umowie o dofinansowanie projektu do wskazywania obligatoryjnie w części dotyczącej postępu rzeczowego z realizacji projektu, które z działań równościowych zaplanowanych w ramach wniosku o dofinansowanie projektu zostały zrealizowane, a także do wskazania (o ile będą występować) problemów lub trudności w realizacji zasady równości szans kobiet i mężczyzn w projekcie. W celu weryfikacji realizacji zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach listy sprawdzającej do wniosku o płatność, powinno znaleźć się pytanie weryfikujące to zagadnienie.
- 5) W przypadku PO współfinansowanych z EFRR i FS sprawozdawczość z realizowanych działań na rzecz równości szans kobiet i mężczyzn w ramach konkretnych projektów powinna odbywać się we wniosku o płatność. Zastosowanie powinno mieć zawarcie przynajmniej jednego pytania dotyczącego zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach listy sprawdzającej do dokumentu przedkładanego przez beneficjenta.
- 6) Wskazane jest również, aby w skład komitetów monitorujących, które są odpowiedzialne za rozpatrywanie działań z zakresu promowania równości szans kobiet i mężczyzn (artykuł 110 rozporządzenia ogólnego) i innych gremiów decyzyjnych, zostali włączeni przedstawiciele środowisk działających na rzecz równości szans kobiet i mężczyzn.

6.2.4 Sekcja – Ewaluacja²⁶

- 1) IZ przeprowadza przynajmniej jeden raz w trakcie okresu realizacji PO badanie ewaluacyjne dotyczące wdrażania zasady równości szans kobiet i mężczyzn. To badanie może być częścią całościowej oceny realizacji zasad horyzontalnych. Warunkiem przeprowadzenia niniejszego badania ewaluacyjnego jest uzyskanie takiego poziomu zaawansowania PO, który pozwoli na dokonanie pogłębionych analiz, zaś głównym celem badania ewaluacyjnego jest ocena skuteczności realizacji zasady równości szans kobiet i mężczyzn w PO.
- 2) Jest zalecane, aby w każdym planowanym badaniu ewaluacyjnym, Wykonawca badania ewaluacyjnego analizował dane zagadnienie, proces lub obszar również pod kątem realizacji zasady równości szans kobiet i mężczyzn. Ponadto, już na etapie

²⁶Szczegółowe warunki i procedury procesu ewaluacji powinny być zgodne z Wytocznymi w zakresie ewaluacji polityki spójności na lata 2014-2020.

konstruowania założeń badania ewaluacyjnego należy przeanalizować, czy w badanym obszarze mogą wystąpić jakieś istotne różnice w skutkach interwencji dla kobiet i mężczyzn i czy w związku z tym nie należy postawić dodatkowych pytań badawczych. W badaniach ewaluacyjnych (tam gdzie jest to możliwe i uzasadnione) należy także zbierać i przedstawiać dane w podziale na płeć, a także dokonywać analizy wyników z uwzględnieniem kategorii płci.

- 3) Przy przygotowywaniu założeń do badania osoby odpowiedzialne za ewaluację powinny brać pod uwagę sprawozdania okresowe i roczne pod kątem analizy osiągniętych wartości wskaźników i analizy realizacji polityki równych szans kobiet i mężczyzn.

6.2.5 Sekcja – Informacja i promocja²⁷

W przypadku zadań z zakresu informacji i promocji realizowanych przez IZ, IP lub IW w zakresie zasady równości szans kobiet i mężczyzn powinny mieć zastosowanie, w zależności od potrzeb instytucji, następujące działania:

- a) udostępnianie na stronach internetowych danego PO wszelkich materiałów (tworzonych i powstałych) lub odnośników do materiałów na temat zasady równości szans kobiet i mężczyzn;
- b) organizowanie spotkań informacyjnych zawierających porady, jak realizować zasadę równości szans kobiet i mężczyzn w danym typie projektów, na przykład przed ogłoszeniem konkursu dla danego działania;
- c) wyznaczenie co najmniej jednej²⁸ osoby w systemie wdrażania PO wyspecjalizowanej w dziedzinie równości szans kobiet i mężczyzn i będącej osobą „pierwszego kontaktu” dla pracowników instytucji systemu wdrażania PO lub beneficjentów;
- d) tworzenie warunków do dyskusji i wymiany doświadczeń – poprzez organizowanie spotkań, konferencji, forów internetowych czy platform dla beneficjentów i instytucji zaangażowanych w realizację zasady równości szans kobiet i mężczyzn;
- e) używanie niestereotypowego i zróżnicowanego przekazu w materiałach informacyjnych opracowywanych przez instytucje, na przykład pokazywanie kobiet

²⁷ UWAGA: Wymienione w Sekcji 6.2.5 działania będą realizowane głównie z pomocy technicznej zgodnie z Wytycznymi w zakresie wykorzystania środków pomocy technicznej na lata 2014-2020. Należy tutaj jednocześnie podkreślić, iż zgodnie z Wytycznymi w zakresie kwalifikowalności wydatków w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności na lata 2014-2020 w przypadku projektów współfinansowanych z EFS wydatki na działania świadomościowe (m.in. kampanie informacyjno-promocyjne i różne działania upowszechniające), co do zasady, nie są kwalifikowane w ramach kosztów bezpośrednich.

²⁸Z wyłączeniem Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2014-2020.

i mężczyzn w aktywnych, niestereotypowych rolach, zróżnicowanie kanałów komunikacji tak, aby dotrzeć do jak największego grona odbiorczyń i odbiorców;

- f) unikanie przekazu i jakichkolwiek innych elementów dyskryminujących, ośmieszających bądź utrwalających stereotypy ze względu na płeć;
- g) udostępnianie przykładów „dobrych praktyk” z zakresu wdrażania zasady równości szans kobiet i mężczyzn.

